

VK&t

REKODIFIKAČNÍ NEWSLETTER 1

Vážení klienti,

v souvislosti s rekodifikací soukromého práva v České republice naše kancelář připravila cyklus Newsletterů, jejichž cílem bude Vám napomoci v lepší orientaci v nové právní úpravě. Obsahem každého z těchto Newsletterů bude stručné shrnutí těch nejzákladnějších a nejdůležitějších změn vyplývajících z hlavních předpisů rekodifikace, které jsou účinné od 1.1. 2014 a kterými jsou:

- I. Nový občanský zákoník (zákon č. 89/2012 Sb., dále jen „NOZ“)
- II. Zákon o obchodních korporacích (zákon č. 90/2012 Sb., dále jen „ZOK“)
- III. Zákon o mezinárodním právu soukromém (zákon č. 91/2012 Sb., dále jen „ZMPS“)

Obsahem prvních dvou čísel rekodifikačních Newsletterů bude shrnutí základních změn nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích. V následujících číslech se pak budeme věnovat již konkrétním právním oblastem a otázkám.

NOZ obsahuje celkem 3080 paragrafů rozdělených do 5 částí:

- Obecná část (§ 1 - 654)
- Rodinné právo (§ 655 – 975)
- Absolutní majetková práva (§ 976 – 1720)
- Relativní majetková práva (§ 1721 – 3014)
- Ustanovení společná, přechodná a závěrečná (§ 3015 – 3081)

Ruší se jím 238 právních předpisů či jejich částí včetně stávajícího zákona o rodině a obchodního zákoníku.

Zásada dispozitivnosti

NOZ vychází ze zásady dispozitivnosti – tam, kde není výslovný zákonný zákaz, je ujednání odchylky od zákona přípustné, ledaže se tím poruší

- dobré mravy
- veřejný pořádek nebo
- právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.

Zákonný zákaz je pak formulován buď výslovně slovy „zakazuje se“, nebo výslovným stanovením důsledku odklonu od kogentního ustanovení poukazem na neplatnost ujednání nebo stanovením, že se k závadnému ujednání nepřihlíží; příklady kogentních ustanovení v NOZ:

- celá třetí část NOZ – absolutní majetková práva (§978 NOZ)
- ochrana spotřebitele (§1812 odst. 2 NOZ)
- nájem bytu a nájem domu (§2235 odst. 1 NOZ, §2239 NOZ)
- a dále např. §630 odst. 2, §1753, §1801NOZ a dal.

Změna terminologie

NOZ se snaží o terminologickou jednotnost, přesné rozlišování a mění i některé základní pojmy např. nově „**osoba**“ místo „účastník“, „**právní osobnost**“ místo „způsobilost mít práva a povinnosti“, „**svéprávnost**“ místo „způsobilost k právním úkonům“, „**právní jednání**“ místo „právní úkon“, „**nabídka**“ místo „návrh na uzavření smlouvy“, „**smluvní zastoupení**“ místo „zastoupení na základě plné moci“, „**společenská smlouva**“ místo „smlouva o sdružení“ aj.

Nové právní pojetí pojmu „věc“

NOZ pojímá věci v širším smyslu – věcí je vše, co není osobou a slouží potřebě lidí. Vedle věcí hmotných bude možno vlastnit či mít jiné věcné právo i k věci nehmotné či právu, jehož povaha to připouští (práva, která lze trvale či opětovně vykonávat). V případě nemovitostí bude platit zásada, že stavba je součástí pozemku (vyjma např. podzemní stavby se samostatným účelovým určením nebo inženýrské sítě). Nemovitostmi tak budou v zásadě pozemky, věcná práva k nim a práva, o nichž to stanoví zákon. Dopad nové úpravy na stávající stav je řešen v přechodných ustanoveních (§ 3054 a násl. NOZ).

Právní jednání

NOZ klade důraz na vůli jedince – na jednání by mělo být pohlíženo spíše jako na platné než neplatné. NOZ zmírňuje požadavky na formu. K absolutní neplatnosti bude docházet pouze v případech zjevného rozporu s dobrými mravy a zjevného rozporu se zákonem a veřejným pořádkem a při počáteční nemožnosti plnění. V ostatních případech půjde o neplatnost relativní, tedy s možností zhojení vady právního úkonu a potřebou dovolat se takové neplatnosti.

Postavení osob

NOZ již nezná zbavení, ale pouze omezení svéprávnosti, kterému předchází možnost použití podpůrných prostředků (předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti). Ztěžují se podmínky pro prohlášení osoby za mrtvou a zavádí se institut nezvěstnosti. Nově se upravuje vliv změny pohlaví na status osoby. NOZ dále nově obsahuje obecnou úpravu právnických osob.

Věcná práva

NOZ rozšiřuje taxativní výčet věcných práv, jejichž struktura je:

- **Držba** (§ 987 – 1010)
- **Vlastnictví** (§ 1011 – 1114)
 - Spoluvlastnictví (§ 1115 – 1157)
 - Bytové spoluvlastnictví (§ 1158 – 1222)
 - Přídavné spoluvlastnictví (§ 1223 – 1235)

- **Věcná práva k cizím věcem**
 - Právo stavby (§ 1240 – 1256)
 - Věcná břemena (§ 1257 – 1308)
 - Služebnosti
 - Reálná břemena
 - Zástavní právo (§ 1309 – 1394)
 - Zadržovací právo (§ 1395 – 1399)
- **Správa cizího majetku** (§ 1400 – 1474)
 - Svěřenský fond (§ 1448 – 1474)
- **Vedlejší ujednání s povahou věcného práva** (§ 2128)

Nově je zavedeno právo stavby do českého práva, institut přídatného spoluvlastnictví a podrobná úprava správy cizího majetku (včetně svěřenského fondu). U věcných břemen rozlišuje NOZ mezi služebnostmi a reálnými břemeny. Je posílena ochrana dobré víry při nabytí od neoprávněného. Důležitou změnou je také přesun úpravy bytového spoluvlastnictví ze zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů, přímo do NOZ.

Dědické právo

Zůstává zachována koncepce, podle níž dědické právo vzniká smrtí zůstavitele, posílena je však zůstavitelova volnost při rozhodování o jeho majetku pro případ smrti a je zavedena řada nových institutů dědického práva. Důsledkem toho je nově možnost dědické smlouvy, odkazu, darování pro případ smrti, stanovení podmínek a příkazů v závěti, zjednodušení vydědění atd. Dochází ke snížení ochrany nepominutelných dědiců a možnosti

zřeknutí se dědictví. Mění se koncepce přechodu dluhů a obecně se posiluje ochrana věřitelů – na dědice primárně přecházejí dluhy zůstavitele v plném rozsahu, tj. nejen do výše nabytého dědictví, dědic však může docílit snížení rozsahu jeho povinnosti k úhradě zůstavitelových dluhů prostřednictvím soupisu pozůstalosti. Rovněž pohledávka se nepromlčí dříve než šest měsíců po skončení dědického řízení.

Smluvní (závazkové) právo

hlavní změnou je sjednocení úpravy obecného závazkového práva a jednotlivých smluvních typů jediného právního předpisu. Uplatní se zde v široké míře zásada dispozitivnosti a bezformálnosti. NOZ výslovně upravuje předsmluvní odpovědnost. NOZ zavádí nové smluvní typy, například:

- výprosa (§ 2189 – 2192 NOZ)
- pacht (§ 2332 – 2357 NOZ)
- smlouva o péči o zdraví (§ 2636 – 2651 NOZ)
- smlouva o výměnku (§ 2707– 2715 NOZ)

Ostatní smluvní typy vycházejí ze stávající právní úpravy a často jsou inspirované úpravou v obchodním zákoníku. Posílení smluvní volnosti je vyváženo úpravou ochrany slabší strany, kterou představuje zejména:

- zákaz zneužití hospodářského postavení podnikatele vůči osobě, která jedná mimo souvislost s vlastním podnikáním,
- úprava ochrany spotřebitele,
- regulace postavení stran smluv uzavíraných adhezním způsobem,
- úprava neúměrného zkrácení a lichvy.

Ve vztazích mezi podnikateli se tyto úpravy často neuplatní nebo je bude možno vyloučit. Ochrana spotřebitele zahrnuje výčet ujednání, která se automaticky považují za nepřiměřená. Některé problémy dnešní praxe řeší například výslovná úprava globální cesse (tzn. postoupení souboru více pohledávek), postoupení smlouvy nebo podrobnější úpravou zajišťovacího převodu práva.

Rodinné právo

NOZ nepřináší zásadní změny v jeho stávajícím pojetí. Upozornit je třeba především na úpravu manželského majetkového práva. V případě smluvní odchylky od zákonného režimu (v zásadě shodného s dnešní úpravou) předpokládá NOZ vznik veřejného seznamu smluv o manželském majetkovém režimu (k zápisu však bude docházet pouze v případech sjednaných, jinak na žádost obou manželů). Zveřejněním ve veřejném rejstříku se smlouva stane účinnou vůči třetím osobám. NOZ nově vymezuje režim SJM ve vztahu k dluhům, a to tak že z něj vyčleňuje dluhy, které převzal jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž by tyto dluhy souvisely s „obstaráváním každodenních nebo běžných potřeb rodiny“ (podle stávající úpravy nespádají do SJM závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého) a dále pokud dluh vznikl jen jednomu z manželů proti vůli druhého manžela, může druhý manžel bez zbytečného odkladu poté, co se o dluhu dověděl, projevit svůj nesouhlas vůči věřiteli. V takovém případě pak nemůže být postiženo k uspokojení dluhu celé SJM, ale jen ta jeho část odpovídající vypořádacímu podílu dlužníka jako při zrušení a vypořádání SJM.

Náhrada újmy

V případě majetkové škody NOZ důsledně rozlišuje podmínky náhrady škody s ohledem na to, kterou ze svých povinností škůdce porušil – ze zákona, smlouvy, či dobrých mravů (§ 2909 – 2913) s tím, že oproti stávající úpravě NOZ preferuje náhradu škody uvedením do původního stavu. Zákonná odpovědnost je založena na principu zavinění porušení a smluvní odpovědnost na objektivním principu. Náhrada nemajetkové újmy se bude poskytovat formou tzv. zadostiučinění. NOZ ponechává prevenční povinnost. Zvláštní úpravou se řeší odpovědnost za nekonání, např. neposkytnutí pomoci. NOZ opouští koncept bodového hodnocení újmy na zdraví a ponechává vše na posouzení veškerých okolností případu. Dochází k omezení povinnosti k náhradě oproti stávající úpravě odpovědnosti za škodu způsobené okolnostmi, které mají původ v povaze přístroje a naopak k jejímu rozšíření v případě náhrady škody způsobené provozem zvláště nebezpečným. Nově NOZ zavádí institut tzv. újmy za narušení dovolené.

Bezdůvodné obohacení

NOZ opouští taxativní výčet jednotlivých skutkových podstat bezdůvodného obohacení, přičemž se vždy musí jednat o majetkový prospěch bez spravedlivého důvodu. Dochází k výraznější ochraně dobré víry při nabývání bezdůvodného obohacení.

Věříme, že výše uvedené shrnutí usnadní Vaši orientaci v nové právní úpravě. V případě potřeby jsme Vám plně k dispozici pro poskytnutí doplňujících informací.